

DÜNYA SITMA GÜNÜ (25 NİSAN 2023)

Sıtma, parazit ile enfekte anofel türü sivrisinekler aracılığıyla insanlara bulaşan, yaşamı tehdit eden bir hastalıktır.¹ Enfeksiyonun diğer bulaş yolları ise kan nakli, organ nakli, doku nakli, kontamine enjektör veya iğnelerin ortak kullanımudur. Ayrıca anneden doğum öncesi veya doğum esnasında da bebeğe geçiş olabilmektedir.² İnsanlarda sıtmaya neden olan 5 parazit türü vardır. Bu türlerden en büyük tehdidi Plasmodium falciparum ve Plasmodium vivax oluşturmaktadır. Sıtma tedavi edilebilir ve daha önemlisi önlenebilir bir hastalıktır.

2021'de tahminen 247 milyon sıtma vakası kaydedilmiştir. Sıtma nedenli ölümlerin sayısı ise 619.000 olarak kaydedilmiştir. Afrika dünyada sıtma nedenli ölümlerin %95'inin vakaların ise %96'sının kaydedildiği bölge olmuştur. Afrika bölgesindeki sıtma nedenli ölümlerin %80'ini çocuklar oluşturmaktadır Bu durum çocukların sıtmadan etkilenen en hassas grup olduğunu göstermektedir.³ Türkiye'de 2021 yılına ait sıtma insidansı 100.000 de 0.25 olarak saptanmıştır. Toplam 210 vaka kaydedilmiştir. Vakaların tamamı yurtdışı kaynaklıdır.⁴ Ülkemizdeki vakaların tamamı yurtdışı kaynaklı olsa da ülkemizin subtropikal bir bölgede bulunması ve küresel ısınma ile sıcaklık artışı zaten ülkemizde bulunan anofel türü sivrisineğin yaşam alanını arttırabilir. Bu durum yerli sıtma vakalarında artış olabileceğini gündeme getirmektedir. Ayrıca ülkemizde savaşı nedenli artmakta olan göçmenlerinde sıtma açısından takibi önem arz etmektedir.

Sıtma ile enfekte kişilerde, üşüme, titreme, ateş yükselmesi ve terleme döngüsü şeklinde görülen sıtma nöbetleri hastalığın karakteristik özelliğidir.⁵ Semptomlar enfekte sivrisinek ile temastan 10-15 gün sonra ortaya çıkar. Tanısının erken tespit edilmesi 24 saatlik bir süre içinde ciddi hastalığa ve ölüme ilerleyebilme ihtimali olması nedeni ile önem arz etmektedir.⁶ Tedavide antimalaryal ilaçlar kullanılmaktadır.

Sıtmada bir diğer önemli konu ise korunmadır. DSÖ 2023 sıtma kılavuzunda sıtmadan korunmada 3 önlem belirlenmiştir. Bunlar vektör kontrolü, koruyucu ilaç tedavisi ve aşıdır.⁷ Vektör kontrolü için yapılması gerekenlerden biri sivrisineklerin yaşam alanı olan su birikintilerinde önlem alınmasıdır. Ülkemizin yaşamış olduğu Kahramanmaraş Pazarcık ve Elbistan merkezli depremlerde diğer bulaşıcı hastalıklarda olduğu gibi sıtma ile mücadele de önem kazanmıştır. Özellikle yaz mevsiminin gelmesi ile birlikte risk artacaktır. Su

¹ World Health Organization, Malaria,[İnternet] https://www.who.int/health-topics/malaria#tab=tab_1 Erişim:05.04.2023

² Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Sıtma Rehberleri,[İnternet] <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/zoonotikvektorel-sitma/rehberler> Erişim:05.04.2023

³ World Health Organization, Malaria,[İnternet] https://www.who.int/health-topics/malaria#tab=tab_1 Erişim:05.04.2023

⁴ Sağlık Bakanlığı, Sağlık İstatistikleri Yıllıkları 2021,[İnternet] <https://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/45316.siy2021-turkcepdf.pdf?0> Erişim:05.04.2023

⁵ Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Ulusal Mikrobiyoloji Standartları,[İnternet] https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/zoonotik-vektorel-hastaliklar-db/zoonotik-hastaliklar/4-Sitma/6-Rehber/Sitma-Mikrobiyolojik_tani.pdf Erişim:06.04.2023

⁶ United Nations, Sign of hope in the fight against malaria,[İnternet] <https://www.un.org/en/delegate/sign-hope-fight-against-malaria> Erişim:06.04.2023

⁷ World Health Organizations WHO Guidelines for Malaria,[İnternet] <https://www.who.int/publications/i/item/guidelines-for-malaria> Erişim:06.04.2023

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2022/2023-41)

birinkintilerinin ıslahı, kişisel korunma için uzun kollu kıyafet, cibinlik kullanımı ve olası vakalarda hızlı müdahale hastalığın yayılmasını önlemede temel noktaları oluşturmaktadır. Sıtma aşısı, DSÖ tarafından tanımlanan orta ila yüksek riskli bulaşmanın olduğu bölgelerde yaşayan çocuklarda P. Falciparum sıtmasının önlenmesi için kullanılması şeklinde önerilmektedir.⁸ Ülkemizde koruyucu önlemler kapsamında seyahat öncesi en az 15 gün önce Seyahat Sağlığı Merkezleri'ne başvurularak gidilecek ülkedeki sıtma riski hakkında bilgi alınabilir ve koruyucu ilaç ücretsiz temin edilebilir.⁹

Türkiye'de sıtma ile mücadele uzun süre önce başlamıştır. Cumhuriyet dönemi ilk sıtma sıtma savaş yasasında yer alan kamu ve özel, tüm toplum katmanlarının katkısı ve işbirliği olgusu mücadelesi 1926 yılındaki ilk ardından gelen diğer yasalarda da yer almıştır.¹⁰ Sıtma ülkemizde bildirimi zorunlu hastalıklar listesinde yer almaktadır.¹¹

Sıtmanın dünyada ve ülkemizde hala devam etmesi ve belirtildiği gibi gelecekte küresel ısınma nedeniyle artış riskinin olması ülkemizin ve dünyanın ihtiyatlı ve bilinçli olmasını zorunlu hale getirmiştir. Farkındalığımızı arttırmak ve yeni önlemler almak açısından Dünya Sağlık Örgütü'nün her yıl belirlediği tema önem arz etmektedir. Bu kapsamda 2023 teması "**Sıfır sıtma sağlama zamanı: yatırım yapın, yenilik yapın, uygulayın.**" olarak belirlenmiştir.¹²

⁸ World Health Organizations WHO Guidelines for Malaria,[İnternet]

<https://www.who.int/publications/i/item/guidelines-for-malaria> Erişim:06.04.2023

⁹ Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Sıtma,[İnternet] <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/zoontikvektorel-sitma/detay> Erişim:06.04.2023

¹⁰ Türk Tabipler Birliği, Türkiye'de Sıtma Savaşı,[İnternet] <https://www.ttb.org.tr/kutuphane/sitma.pdf> Erişim:06.04.2023

¹¹ Mevzuat, Bulaşıcı Hastalıkların İhbarı ve Bildirim Sistemi Hakkında

Tebliğ,[İnternet]<https://www.mevzuat.gov.tr/anasayfa/MevzuatFihristDetayIframe?MevzuatTur=9&MevzuatNo=8580&MevzuatTertip=5> Erişim:06.04.2023

¹² World Health Organization, World Malaria Day,[İnternet]<https://www.who.int/westernpacific/news-room/events/detail/2023/04/25/western-pacific-events/world-malaria-day-2023> Erişim:07.04.2023

Bu doküman, Dr. Sevgi Kargı ve Dr. Muradiye Cengiz tarafından, Prof. Dr. Levent Akın danışmanlığında 20.04.2023 tarihinde hazırlanmıştır. Bilgilendirme notunun aşağıda belirtilen şekilde kaynak gösterilmek şartıyla yazılı, elektronik vb. ortamlarda kullanılması önerilmektedir: Kargı S., Cengiz M., Akın L. 25 Nisan Dünya Sıtma ile Mücadele Günü Bilgilendirme Notu-HÜTF Halk Sağlığı AD Toplum İçin Bilgilendirme Serisi 2022/2023-41. [İnternet] <http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/>. Erişim: 20.04.2023